

KATSAUKSIA JA KESKUSTELUA

Retoriikka, taloustiede ja historia — Donald McCloskeyn haastattelu*

VISA HEINONEN

Donald McCloskey on yksi Yhdysvaltojen johtavia taloushistorioitsijoita. Taloustieteessä ja erityisesti taloustieteen metodologiassa hän tuli tunnetuksi vuonna 1983 *Journal of Economic Literature* -aikakauskirjassa julkaisemansa artikkelin *The Rhetoric of Economics* (McCloskey 1983) perusteella. Myöhemmin hän julkaisi saman nimisen kirjan (McCloskey 1985). Artikkelit ja kirja herättivät vilkkaan keskustelun taloustieteilijöiden keskuudessa. Alettiin puhua erityisestä *retoriikan lähestymistavasta* kansantaloustieteen metodologiassa. McCloskeyn ohella lähestymistapaa on tehnyt tunnetuksi *Arjo Klamer*, jonka haastattelu on julkaistu aiemmin *Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa* (Heinonen ja Sappinen 1988). Minulle tarjoutui tilaisuus haastatella tätä taloustieteen retoriikan pioneeriä Uppsalassa 18. 8. 1989 SCASS:n (The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences) järjestämän seminaarin *Methodological Problems of Neoinstitutional Economics* yhteydessä.

Donald McCloskey sai koulutuksensa Harvardin yliopistossa erikoisalanaan taloushistoria. Kirjoitettuaan väitöskirjansa kuuluisan taloushistorioitsijan ja erityisesti Itä-Euroopan tuntijan *Alexander Gerschenkronin* ohjaamana, hän vietti 12 vuotta Chicagon yliopistossa. Siellä hän kiinnostui taloustieteilijöiden tavasta argumentoida. Hän tuli siihen tulokseen, että kansantaloustieteilijöiden tyylissä käydä keskustelua oli jotain vikaa.

* Kiitän Suomen Akatemiaa seminaarimatkan rahoituksesta.

Laajan julkaisutoimintansa ohella McCloskey on ollut *Journal of Economic History* -aikakauskirjan päätoimittaja. Vaikutteiden antajista hän mainitsee Gerschenkronin lisäksi kaupunkitalous- ja kuljetustaloustieteen tutkijan *John Meierin* Harvardista, kliometriikan eli ekonometrisen taloushistorian uranuurtajan *Robert Fogelin* Chicagosta sekä retoriikan tutkijan *Wayne Boothin* Chicagosta. Tällä hetkellä Donald McCloskey toimii Iowan yliopistossa.

Taloustiede ja kirjallisuus

Miten ja mistä saitte keskeiset ideanne? Miten ja miksi päädyitte siihen johtopäätökseen, että taloustieteen nykykäytännössä on jotain vialla?

— Olin vaivautunut siitä, miten helposti ihmiset akateemisessa keskustelussa virnuilivat toisilleen. Kun olin opiskelijana Harvardissa, paras tapa saada aikaan naurua luentosalissa oli mainita *Milton Friedmanin* nimi. Häntä vastaan ei tarvinnut argumentoida; pelkkä hänen nimensä mainitseminen riitti. Chicagossa huomasin, että opiskelijat alkoivat nauraa, kun mainittiin *John Kenneth Galbraithin* nimi. Jälleen pelkkä hänen nimensä mainitseminen riitti. Sellaisessa autarkiassa täytyy olla jotain vialla. Se muistuttaa Suomen taloutta: liikaa suojelua ja liian monia monopoleja. Sama pätee akateemiseen elämään: se on liian suljettua.

Chicagossa minuun teki vaikutuksen englantilainen professori *Wayne Booth*. Hän pyy-

si minua pitämään luentoja taloustieteen retoriikasta — mitä se sitten tarkoittikaan. En ymmärtänyt lainkaan, mitä hän puhui, mutta hän antoi minulle joitain kirjoja luettavaksi. Aloin havaita, että humanistisia tieteitä ja erityisesti kirjallisuustiedettä voitaisiin käyttää taloustieteen tarkastelemiseen. Lapsena olin ollut kiinnostunut runoudesta ja kirjallisuudesta. Kun minusta tuli taloustieteen opiskelija, runous unohtui ja minusta piti tuleman vakava tiedemies. Kuitenkin runouden tarkastelu muistutti minua taloustieteilijöiden tavasta käydä keskustelua keskenään.

Mitkä ovat mielestänne taloustieteen »traditionaalisen metodologian» ja oman lähestymistapanne keskeiset eroavuudet?

— Luulen, että pääero on siinä, että minä saan innoitukseni kirjallisuustieteestä, kun taas traditionaaliset metodologit saavat innoituksensa filosofiasta. Kysymys on siitä, millä yliopiston laitokselta haetaan ulkoisia virikkeitä. Väittäisin, että filosofian laitoksella käytävät keskustelut voitaisiin helposti liittää retoriseen lähestymistapaan. Retorinen lähestymistapa voi käsittää kaikenlaisia argumentteja: filosofisia argumentteja, loogisia ja matemaattisia argumentteja, auktoriteettiin vetoavia argumentteja sekä runouteen tai kirjallisuuteen vetoavia analogia-argumentteja. On selvää, että filosofia käsittelee argumentteja. Mikäli retoriikka mielletään argumentaatio-aidoksi, filosofian voidaan ajatella olevan osa retoriikkaa.

Miksi puhutte niin paljon kirjallisuustieteestä hyvänä mallina retorille lähestymistavalle? Eivätkö »sosiologisemmat» lähestymistavat olisi hedelmällisiä? Mainittakoon esimerkiksi Harold Garfinkelin etnometodologia, Harvey Sacksin, Emanuel Schegloffin ja Gail Jeffersonin keskustelututkimukset, Erving Goffmanin lähestymistapa sekä Teun van Dijkin diskurssianalyysi¹.

¹ Garfinkel on etnometodologian perustaja. Hänen pääteoksensa (*Garfinkel* 1967) julkaistiin yli kaksikymmentä vuotta sitten. Hyviä esittelyjä etnometodologiasta ja sen kehityksestä ovat *Heritagen* teokset (1984 ja 1987) ja *Atkinsonin* artikkeli (*Atkinson* 1988). *Sacks*, *Schegloff* ja *Jefferson* (1974) sekä *Sacks* (1963) lienevät etnometodologian valtavirtauksen keskusteluanalyysin tun-

— Olen tutustunut mainitseminiin sosiologeihin vasta viimeisen neljän vuoden aikana. Alan olla kanssanne samaa mieltä siitä, että myös heidän töitään voitaisiin käyttää tutkitessa sitä, miten taloustieteilijät todella puhuvat toisilleen. Retorisen lähestymistavan etu on siinä, että se on hyvin laaja ja voi käsittää myös sosiologit [naurahdus]. Itse asiassa meillä oli pari vuotta sitten Iowassa kokous, johon kutsuimme brittiläiset tieteensosiologit. Heitä kutsutaan joskus Edinburghin koulukunnaksi tai tieteensosiologian »vahvaksi ohjelmaksi». Heillä oli myös hyvä lähestymistapa tieteelliseen keskusteluun. Luulen, että onnistuimme taivuttamaan heidät näkemään sen, että heidän lähestymistapansa on retorisen lähestymistavan yksi muoto. Toinen retoriikan etu sen laajuuden ja kulttuurisen kattavuuden lisäksi — retoriikka toimii siltana luonnon- ja ihmistieteiden välillä — on se, että retoriikan lähestymistapa on hyvin vanha. Se on 2 500 vuotta vanha, ja retoriikka on muodostanut jatkuvan tradition koko tuon ajan. Länsimaissa suuri osa kielen merkityksen vakavasta pohdinnasta on aina kreikkalaisista lähtien tapahtunut retoriikan kehikossa.

Tyyli ja sisältö

Olen ymmärtänyt, että teidän käsityksenne on se, että modernin kansantaloustieteen tyyllissä on jotain vikaa, mutta sisältö on kunnossa. Miten vastaisitte kritiikkiin, jonka mukaan pitäisi hylätä uusklassinen käsitys taloustieteestä, jos haluaa johdonmukaisesti ja ristiinriidattomasti harjoittaa kriittistä metodologista tutkimusta?

— Seuraavalla argumentilla minua voitaisiin syyttää epäjohdonmukaisuudesta: Kuten juuri sanoitte, minulla on modernin taloustieteen tyyliä koskevia huomautuksia, mutta

netuimpia edustajia. *Heritage* (1987) käsittelee myös heitä. Omaperäinen sosiologi *Erving Goffman* ei luonut omaa koulukuntaa. Hänen keskeisiä teoksiaan ovat *Goffman* (1959; 1974 ja 1981). Hollantilainen *Teun van Dijk* on kehittänyt oman diskurssianalyttisen mallinsa, erityisesti *van Dijk* (1980).

porvarillisen uusklassisen valtavirtataloustieteen ja erityisesti chicagolaisen taloustieteen sisältö on mielestäni hyvä. Mielestäni tyylin ja sisällön erottaminen toisistaan on järjetöntä. Tyyli on usein sisältöä; väline on viesti, kuten asia joskus ilmaistaan. Tämä voi siis jonkun mielestä olla epäjohdonmukaista!

En usko mihinkään syvään ristiriitaan. En usko, että retorissessa lähestymistavassa on mitään erityistä, mikä vaatisi hylkäämään uusklassisen taloustieteen. Tämä pätee, mikäli uusklassisella taloustieteellä tarkoitetaan sitä, mitä minä kutsuisin vanhaksi hyväksi Chicaگون koulukunnaksi, so. marshallilaiseksi koulukunnaksi. Kyseessä on hyvin laaja käsitys taloustieteestä: se on empiiristä, se on kiinnostunut selittämään talouselämän konkreettisia ilmiöitä, se ei ole dogmaattista eikä ainakaan formalistista maksimointikäyttäytymisen suhteen. Siinä lähdetään ainoastaan siitä, että ihmiset pitävät huolta itsestään, vaikka heillä ei olisikaan täydellistä informaatiota ja vaikka he olisivatkin erehtyväisiä ja heillä olisi erilaisia tunteista peräisin olevia intohimoja.

En usko, että retoriikkaan liittyy mitään sisällerrakennettua poliittista kantaa. Tämä on ehkä naiivia, mutta voin tämentää kantaani: ainoa retoriseen lähestymistapaan sisältyvä poliittinen kannanotto on pluralismi. Tämä voi olla kiusallista suljettujen filosofisten systeemien kannattajille, mutta retorikkojen tulisi olla huolestuneita esimerkiksi siitä, että *Karl Popperin* pääprojektinaan oli poistaa »avoimesta yhteiskunnasta» sekä marxilaiset että psykoanalyttikot (*Popper* 1962). Retorin lähestymistapa välttää filosofisten argumenttien kovat ja suvaitsemattomat piirteet.

Miten suhtaudutte Paul Feyerabendiin ja hänen »anarkistiseen» metodologiaansa?

— Hän on filosofi, jolla on monia samoja ideoita kuin retorikoilla on ollut aina kreikkalaisista lähtien. Hän on filosofi, joka kehittää ajatuksensa ahdasmielisiin ja jäykkiin äärimmäisyyksiin luullen, että se on välttämätöntä. Hän kuvittelee, että se on johdonmukaisuutta. Minä olen eri mieltä. Minusta hänen systeemiinsä liittyy perustavia epäjohdonmukaisuuksia. Olen silti monessa kohdin sa-

maa mieltä siitä, mitä hän esittää tiedemaailman vallanpitäjien suvaitsemattomuuden muertavasta voimasta.

Mitä tarkoittatte tarkkaanottaen esitelmäsänne (McCloskey 1989a) sillä, että evoluutio-biologia tai historia antaisivat taloustieteelle parempia malleja kuin fysiikka?

— Minä olen retorikko enkä filosofi. Siksi en ehdota näitä muita tieteitä malleiksi siinä mielessä, kuin fysiikkaa on käytetty perustavana tietoteoreettisena mallina suuressa osassa tieteenfilosofiaa. Olen kiinnostunut siitä, miten tiedemiehet argumentoivat, samalla tavalla kuin antiikin retoriikassa oltiin kiinnostuneita siitä, miten poliitikot ja asianajat argumentoivat. Olen sitä mieltä, että tieteellinen argumentointi historiassa, evolutiionistisessa biologiassa ja ekologiassa on parempaa kuin taloustieteessä. Noilla tieteenaloilla tapahtuu tiedon kasvua. Me tiedämme kolme tai ehkä peräti neljä tai viisi kertaa enemmän historiasta kuin tiesimme ennen vuotta 1939. Taloustiede ei ole pystynyt samaan. Meillä on paljon enemmän taloustieteellisiä malleja kuin 50 vuotta sitten, mutta me emme tiedä sen enempää taloudesta sen takia, että taloustieteessä emme ole tarpeeksi empiirisiä.

Käyttääkseni analogiaa fysiikasta: taloustieteilijät eivät sano kuten sanoi *Isaac Newton*: »Se että olen nähnyt pidemmälle, johtuu siitä, että olen seissyt jättiläisten olkapäillä». Taloustieteilijät seisovat edeltäjänsä kasvojen päällä eivätkä heidän olkapäillään.

Tiede ja »Totuus»

Puhutte Totuudesta suurella alkukirjaimella ja sanotte, että niin ei pitäisi tehdä. Oletteko te sitä mieltä, ettei totuuden käsitteellä ole roolia tieteessä?

— Sillä on roolinsa, mikäli se ymmärretään inhimillisen argumentin tuotteeksi. »On totta, että aikaisemmin tänään satoi.» »On totta, että jos ylitän kadun varomattomasti, saatan kuolla.» »On totta, että lähes kaikkien tavaroiden kysyntäkäyrät ovat alaspäin kaltevia.» Nämä ovat totuuksia, ja tieteen tehtävä on varmasti etsiä tämän kaltaisia totuuksia.

Minä tulkitsen tieteen samalla tavoin kuin se ymmärretään suomen kielen lisäksi muissakin kielissä, paitsi englannin kielessä, yksinkertaisesti sanaksi, joka tarkoittaa systemaattista tutkimusta yleensä eikä ainoastaan fysiikkaa ja biologiaa.

Mikäli alamme puhua tieteestä suurella alkukirjaimella kirjoitetun Totuuden etsimisellä, joka tiedetään tai joka on olemassa inhimillisestä argumentista riippumatta, tieteestä tulee uskonto. Totuudesta tulee jotain, jonka Jumala paljastaa meille aikojen lopussa. Meillä ei ole mitään keinoa tietää, olemmeko saavuttaneet Totuuden suurella alkukirjaimella. Tieteestä tulee uskonnon tapaan suvaitsematonta ja kapeaa. Näin ollen vastustan Totuutta isolla alkukirjaimella, mutta kannatan voimakkaasti totuutta pienellä alkukirjaimella.

Mitä ajattelette Arjo Klamerin näkemyksessä, jonka mukaan retorinen lähestymistapa on sopiva paitsi metodologisen tutkimuksen menetelmäksi niin myös taloudellisen tutkimuksen menetelmäksi yleisesti ottaen?

— Olemme viime vuosina tehneet Arjon kanssa paljon yhteistyötä. Olemme yhdessä kirjoittaneet lukuisia artikkeleita, toimittaneet kirjan ja parhaillaan olemme puolivälissä kirjoittamassa yhdessä kansantaloustieteen alkeisoppikirjaa. Olemme eri mieltä melkein kaikista muista asioista paitsi siitä, että eri mieltä olevien ihmisten pitäisi jatkuvasti keskustella kohteliaasti keskenään. Olemme kuin kaksi ystävästä 30-vuotisessa sodassa, toinen protestantti ja toinen katolinen, jotka istuvat ja keskustelevat rauhallisesti ehtoollisleivän muuttumisesta Kristuksen ruumiiksi ja vereksi samalla kun muut ympärillämme teurastavat toinen toisiaan [naurahdus]. Emme voi ymmärtää, miksi kaikki ihmiset ympärillämme haluavat teurastaa toisiaan sen sijaan, että istuisivat keskustelemaan keskenään.

Ainoa asia, josta olemme yhtä mieltä ja ainoa yhteinen kohta ohjelmassamme, on yritys lisätä suvaitsevaisuutta ja avoimuutta, sekä toivoaksemme samalla järkevyyttä ja totuudellisuutta taloustieteellisessä keskustelussa. Arjo on sitä mieltä, että retorista lähesty-

mistapaa voidaan soveltaa talouden itsensä ja taloudellisen käyttäytymisen tarkasteluun. Alan kallistua samalle kannalle, mikä on tulosta pitkäaikaisesta keskustelustamme. Tämä osoittaa, että toisten ihmisten kanssa voi päästä yksimielisyyteen, mikäli heidän kanssaan on mahdollista puhua kylliksi kauan.

Mitä teidän mielestänne taloustieteessä tulee lähitulevaisuudessa tapahtumaan?

— Ollakseni realisti arvelen, että taloustiede kehittyi yhä matemaattisempaan suuntaan. Ne taloustieteilijät, joiden mukaan totuus voidaan saavuttaa vain matemaattisesti ilmaistun, hyvin kapean keskustelun kautta, saavat taloustieteessä yhä enemmän vaikutusvaltaa. Toivon, että näin ei kävisi. Se merkitsisi sitä, että aito tieteellinen taloustiede, »liitutaalutaloustieteen» vastakohtana, joutuisi hakeutumaan muualle kuin kansantaloustieteen laitoksille. Niin ei saisi tapahtua. Meidän on pakko ymmärtää taloutta, koska kohtaamme päivittäin ongelmia, joita meidän on pohdittava täysin riippumatta siitä, olemmeko kiinnostuneita taloustieteestä vai emme. Tutkimuksen on pakko jatkua. Jos sitä ei harjoiteta kansantaloustieteen laitoksilla, se on tehtävä taloushistorian, valtio-opin laitoksilla tai jopa sosiologian laitoksilla tai sitten kaupakorkeakouluissa. Toivon, että näin ei tapahdu. Toivoakseni taloustieteellinen keskustelu voidaan tehdä avoimeksi ja sekä matemaattisesti suuntautuneiden että myös monien ei-matemaattisten tutkijoiden kapea-alaisuus voidaan ylittää. En kuitenkaan ole kovin optimistinen.

Harvat taloustieteilijät kiistävät nykyään sen tosiasian, että kansantaloustiede on jakaantunut erilaisiin koulukuntiin. Oletteko sitä mieltä, että koulukunnat jatkavat tutkimusta kukin omalla tahollaan vai onko mahdollista, että ne lähestyvät toisiaan?

— Olen sitä mieltä, että ne voivat lähestyä toisiaan. Kehitys on nähtävissä marxismissa: Jon Elsterin ja John Roemerin kaltaiset marxilaiset pyrkivät puhumaan usklassisen taloustieteen kielellä. Tosiasiassa uskon, että voimme hyvin päätyä siihen tulokseen, että taloustieteellisessä keskustelussa on yleisiä tee-

moja. Kirjoitan Arjo Klamerin kanssa parhaillaan artikkelia tilinpidosta taloustieteen hallitsevana metaforana. Olemme sitä mieltä, että kaikilla taloustieteilijöillä on yhteisiä, ideologisista tai metodologisista mieltymyksistä riippumattomia tilinpitoideoita. Uskon, että se on yksi yhteinen teema taloustieteessä.

Toinen on taloushistoria. Yksi itävaltalaisen koulukunnan haara, joka pitää päämajaansa George Mason -yliopistossa Virginiasa, on intomielisesti käynnistämässä ohjelmaa taloushistorian tutkimiseksi vastustaakseen vanhan itävaltalaisen taloustieteen apriorismin. Sellainen kehitys on hyvin terveellistä. Taloushistorian yhteisellä kentällä uusklassiset, itävaltalaiset ja marxilaiset taloustieteilijät voivat havaita monia asioita, joista he ovat yksimielisiä. He voivat havaita, että se on sosiologiasta tai yleisestä historiasta erillään oleva oma tutkimusalueensa.

Tarinan kertominen

Minkä projektin kanssa työskentelette parhaillaan ja mikä on pääprojektinne?

— Olen taloushistorioitsija ja pidän taloushistoriaa päätyönäni. Parhaillaan tutkin sarakajakjärjestelmän historiaa (history of open fields) so. traditionaalista maataloutta erityisesti Englannissa. Retoriikan alueella pääprojektini on pohtia vakavasti tarinankerronnan roolia taloustieteessä. Mielestäni taloustieteilijät uskovat kuten monet muutkin, että tieteessä on kysymys logiikasta ja evidenssistä, ja heillä on hyvin rajoitettu käsitys siitä, mihin logiikka ja evidenssi perustuvat. Viimeisen neljännesvuosisadan aikana uuden tieteen historian ja sosiologian havainto on se, että tieteellinen argumentti on muutakin kuin matemaattisten teoreemojen todistamista tai tilastollisen evidenssin tarkastelua. Kysymys on myös historiasta.

Stephen Jay Gould puhuu »ajan, nuolen» ja edistyksen merkityksestä biologisena ideana. On kysymys metaforan valinnasta. Taloustiede ei tulisi toimeen ilman matemaattisia metaforioita, mutta on ymmärrettävä, että kysymys on vertauskuvista. Oikea tiede, sen

ei-englantilaisessa merkityksessä, pitää sisälään tosiasiat ja logiikan, mutta siihen liittyy myös tarinan kertominen samalla tavoin kuin menneisyyttä selostetaan geologiassa ja biologiassa. Tarinakin tarvitsee metaforansa ja mallinsa. Minusta kysymys on sillan rakentamisesta luonnontieteiden ja ihmistieteiden välillä. Silta on olemassa fysiikan ja taloustieteen välillä, mutta myös runouden ja tarinan kerronnan välillä. Juuri se on minusta kiehtovaa.

Uskali Mäki (1988) on esittänyt, että retoriiseen lähestymistapaanne sisältyy instrumentalistinen käsitys taloustieteestä. Hän vertaa näkemystänne Milton Friedmanin esittämiin käsityksiin ja väittää, että näkemyksenne eroaa friedmanilaisesta ennustavasta instrumentalismista ainoastaan siinä, että se on skeptinen taloudellisten ilmiöiden ennustamisen suhteen. Hänen mukaansa (Mäki 1988, 94):

Lisäeroavaisuus friedmanilaisen instrumentalismin ja retorisen instrumentalismin välillä näyttää olevan siinä että jälkimmäinen on ei-tiedollista. Taloustieteellistä retoriikkaa ei ole pidettävä tietona taloudesta, mutta Friedmanin taloustieteellä on tiedollisena päämääränä ennustetieto (toisin sanoen todet ennustukset, jotka koskevat havaittavia ilmiöitä pikemmin kuin todet teoriat).

Mäki toteaa myös (1988, 105):

Keynesiläiset ja monetaristit voivat toimia toisensapoissulkevilla kehikoissa, mikä viittaa kahden erillisen »ajattelumaailman» (thought world) luomiseen. Tästä ei kuitenkaan välttämättä seuraa se, että nämä koulukunnat eivät yrittäisi pyrkiä taivuttelemaan näkemyksillä, jotka koskevat yhtä objektiivisesti olemassa olevaa taloutta ja siihen liittyviä totuus(totuuden läheisyys)väitteitä.

Onko Mäen tulkinta oikea? Eikö taloustiedettä retoriikkana ole pidettävä tietona taloudesta? Puhuvatko keynesiläiset ja monetaristit totuuden läheisyyttä koskevine väitteineen samasta objektiivisesti olemassa olevasta taloudesta? Mikä on kantanne tässä asiassa?

— Uskali Mäki on ollut suvaitsevainen ta-

loustieteen retorista käännettä kohtaan. Näin ollen olisi töykeää olla hänen kanssaan voimakkaasti eri mieltä. Pieni erimielisyys liittyy siihen, että hän haluaa sijoittaa retoriikan osaksi suurta luokittelujärjestelmää lajina nimeltään *Philologus ore Iowani*. Näen retoriikan kuitenkin kattavampana tai ainakin toisella tavalla: näen sen ikäänkuin eläinlajina, jota Mäki yrittää sovittaa kasvien luokitukseen. Taloustieteilijöiden ja muiden tiedemies-ten todellisuudessa käymän keskustelun tarkasteleminen ei ole sama asia kuin sen pohtiminen, miten se sopii tiettyyn filosofiseen järjestelmään. Kreikkalaisista lähtien filosofit ovat yrittäneet lopettaa puheen tarkastelemisen ja muuttaa sen objektiivisesti olemassa olevan maailman tarkastelemiseksi. Ajattelen objektiivisuudesta samoin kuin totuudesta: Jos Jumala kertoisi meille, niin me voisimme tietää, mitä ne ovat. Nykyisessä »synnin tilassa» emme kuitenkaan voi tietää. Toisin sanoen lähes neljän vuosisadan ajan intellektuaalinen elämä länsimaissa on kääntynyt objektiivisen ja subjektiivisen väliseksi vastakohdaksi. Jumalaa lukuunottamatta kukaan ei kuitenkaan voi tietää niitä kumpaakaan. Tietoteoriaa on tavallisesti harjoitettu Jumalaan pohjautuen. Ilman Jumalaa ihmiset voisivat tietää vain sen, mitä voitaisiin kutsua *konjektiiiviseksi*; se on sitä, mitä me tiedämme yhdessä. Retorinen käänne kohtaa meidät konjektiiivisesta ja inhimillisestä suunnasta. Se merkitsee läntisen ajattelun lopullista maallistamista ja paradoksaalisesti paluuta sen varhaisille kreikkalaisille juurille.

Retorisen lähestymistavan soveltaminen

Teoksenne The Rhetoric of Economics (McCloskey 1985) sai aikaan kiivaan keskustelun taloustieteilijöiden keskuudessa. Kirjan julkaisemisen jälkeen on tehty yrityksiä retorisen lähestymistavan soveltamiseksi taloudellisen keskustelun konkreettisiin tapauksiin. Yllättikö kirjasta syntyneen keskustelun laajuus teidät? Millaisia neuvoja antaisitte tutkijalle, joka haluaa tehdä tutkimuksen taloudellisen keskustelun retoriikasta?

— Olen yllättyynyt siitä innostuksesta, jolla monet taloustieteilijät ovat ottaneet teokseni vastaan. Uusin kirjani *If You're So Smart: The Narrative of Economic Expertise* (McCloskey 1990) näyttää saavan samanlaisen vastaanoton. Vastaanotto vakuuttaa minut siitä, että monet taloustieteilijät haluavat uudelleen tulla mukaan ihmiskuntaa koskevaan keskusteluun. Tästä minä olen ollut yllättyynyt.

Se, joka tahtoo olla mukana tässä projektissa, voi tehdä sen yksinkertaisella tavalla liittymällä keskusteluun. Tarkoitin koko kulttuurin — kirjallisuuden, taiteen, uskonnon, historian ja filosofian — tuomista takaisin taloustieteeseen. Se merkitsee sitä, että liitämme uudelleen elämämme taloustieteilijänä elämäämme inhimillisinä olentoina. Ennen kaikkea se merkitsee perehtymistä yhteisen kulttuurimme laiminlyötyyn humanistiseen puoleen ja erityisesti retoriikkaan.

Jos minun tulisi suositella ainoastaan yhtä teosta, se olisi Aristoteleen *Retoriikka* (Aristotele 1984). Toinen tärkeä teos olisi Wayne Boothin *Modern Dogma and the Rhetoric of Assent* (Booth 1974). Myös Iowan yliopistossa toimivan Tutkimuksen retoriikka -projektimme kirja *The Rhetoric of the Human Sciences* (Nelson, Megill ja McCloskey, toim. 1987) on hyvä. Aloitteleville taloustieteen kriitikoille sanoisin: lukekaa kansantaloustiedettä nämä kirjalliset esimerkit mielessänne.

Lähdeluettelo ja kirjallisuutta

- Aristotle (1984): *Rhetoric*. Teoksessa *The Complete Works of Aristotle* (toim. J. Barnes) vol. II, s. 2152—2269. Bollingen series LXXI 2. Princeton, Princeton University Press.
- Atkinson, P. (1988): *Ethnomethodology: a Critical Review*. *Annual Review of Sociology* 14, s. 441—465.
- Booth, W. (1974): *Modern Dogma and the Rhetoric of Assent*. Chicago, University of Chicago Press.
- Garfinkel, A. (1967): *Studies in Ethnomethodology*. Englewood Cliffs NJ, Prentice Hall.
- Giddens, A. ja J. Turner, toim. (1987): *Social Theory Today*. Cambridge, Polity Press.

- Goffman, E. (1959): *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York, Doubleday Anchor.
- Goffman, E. (1974): *Frame Analysis*. New York, Harper Colophon Books.
- Goffman, E. (1981): *Forms of Talk*. Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Heinonen, V. ja J. Sappinen (1988): *Taloustiede on keskustelua — Arjo Klamerin haastattelu*. Kansantaloudellinen aikakauskirja 1988: 1, s. 52—63.
- Heritage, J. (1984): *Garfinkel and Ethnomethodology*. Cambridge, Polity Press.
- Heritage, J. (1987): *Ethnomethodology*. Teoksessa *Social Theory Today* (toim. Giddens, A. ja J. Turner). Cambridge, Polity Press.
- Klamer, A. (1984): *New Classical Macroeconomics — Conversations with the New Classical Economists and their Opponents*. USA, Wheat-sheaf Books Ltd.
- Klamer, A., D. McCloskey ja R. Solow, toim. (1988): *The Consequences of Economic Rhetoric*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Nelson, J., A. Megill ja D. McCloskey, toim. (1987): *The Rhetoric of the Human Sciences*. Wisconsin, University of Wisconsin Press.
- McCloskey, D. (1983): *The Rhetoric of Economics*. *Journal of Economic Literature* XXI: 2, s. 481—517.
- McCloskey, D. (1985): *The Rhetoric of Economics*. Wisconsin, University of Wisconsin Press.
- McCloskey, D. (1987): *Econometric History*. Macmillan, London.
- McCloskey, D. (1988): *Thick and Thin Methodologies in the History of Economic Thought*. Teoksessa *The Popperian Legacy in Economics, and Beyond: A Symposium in Honor of J. J. Klant* (toim. DeMarchi, N. ja W. Dreihuis). Cambridge, Cambridge University Press.
- McCloskey, D. (1989a): *The Storied Character of Economics*. Esitelmä SCASSS:n seminaarissa *Methodological Problems of Neoinstitutional Economics* 17.—19. 8. 1989 Uppsalassa. (Julkaistaan *Tijdschrift voor Geschiedenis -aika-kauskirjassa*).
- McCloskey, D. (1989b): *Formalism in Economics — Rhetorically Speaking*. Julkaistaan *aika-kauskirjassa Ricerche Economiche*.
- McCloskey, D. (1989c): *The Open Fields of England: Rent, Risk and the Rate of Interest, 1300—1815*. Teoksessa *Markets in History* (toim. Galeson, D.). Cambridge, Cambridge University Press.
- McCloskey, D. (1990): *If You are so Smart — The Narrative of Economic Expertise*. (Julkaistaan lähiaikoina).
- Mäki, U. (1988): *How to Combine Rhetoric and Realism in the Methodology of Economics*. *Economics and Philosophy* 4, s. 89—109.
- Popper, K. (1962): *The Open Society and its Enemies*. London, Routhledge & Kegan Paul.
- Sachs, H. (1963): *On sociological description*. *Berkeley Journal of Sociology* 8, s. 1—16.
- Sachs, H., E. Schegloff ja Jefferson, G. (1974): *A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation*. *Language* 50, s. 696—735.
- van Dijk, T. (1980): *Macrostructures (An Interdisciplinary Study of Global Discourse, Information and Cognition)*. Hillsdale N J, Erlbaum.